

Валентин Тодоров
Пътуване до Акад

Мисля си за човека. Докато слушам разсеяно мъгливите приказки на продавача, си спомням за човека, който лежеше във входа призори зад разместените кофи.

– Ходил съм, ходил съм, и аз съм ходил, ама и злато да ми бяха давали, пак щях да се върна. Не понасям аз миризмата им – сладникова една такава – и къдравите им бради не понасям...

Всъщност виждаха се само краката му, обути в дочени панталони, и малката локва до него. Не посмях да навляза и да погледна главата му и продължих страхливо към ъгъла. Утринният въздух беше студен и оранжев от нишките на новото слънце в последния ден от вантоз.

– А че луди пари могат да се направят с този занаят, могат. Зная си аз, че могат, да не съм балама, лигите им текат на ония, зная си, ама не е за мене работа, не е за мен. Да вървят такива хайлази като вас да вървят, да търгуват, да върви който иска. На мен ми е добре тука, добре ми е, че камъкът най си тежи на мястото най си тежи. Чудя се само как толкоз народ се втурнал на гурбет се чудя и ми иде да викна: какво сте се разтичали, гастарбайтери с гастарбайтери, сякаш няма да се върнете... Но факт е, че всички се връщат, факт е. Знае си властта работата.

Мисля си също за жена ми и за черната котка, която обикаляше около пилона, като ударена с камък. На върха имаше голямо колело с дървени спици. Беше много рано и по земята още стоеше сланата.

– Рай било... На кой език, питам, рай значи? На техния, казват, на техния. Да ама на нашия по на ад ми прилича, на нашия. Пък и кой ли не нарича страната си „рай земен“, кой? А те ми отвръщат, че туй било истинският рай, тъй ми отвръщат, в Светото писание тъй пишело: най-истинският рай, а не някакъв си митологичен Дилмун или Маган, там дето текат реките Хидекел, Ефрат, Инд и Геон, там дето текат...

Малко е рисковано това, което съм предприел, но просто не мога да се въздържа да не отида. Ще отида само да се уверя, че полетите не са отменени и веднага ще се прибера.

– Бе аман от този интелектуален келешлък, ще ми цитират Светото писание ще ми цитират. Нали преди трийсет години беше забранено преди трийсет години, горяха го по кладите го горяха и бог нямаше, а сега изведнъж – Светото писание на мода. То бог и сега няма, да не ме разбере някой криво да не ме разбере, бог няма, ама властта много ги опуци, ако мен питат, опуци ги: че за оня ми ти шашкънин филм ще правят за оня ми ти Етана, че Тюго-битер ще пият, че дотам екскурзийки дотам, че чак реклама чак, че там това, че там онова... Ааа опуци ги, ако мен питат, ги опуци, обаче нищо – ще ги постегне сега, зная аз, ще

ги постегне. Като видях вчерашния вестник, видях аз: свърши се старата...

Питам се защо се измъкнах толкова рано, преди да е станала жена ми? И защо облякох този вонящ на нафталин костюм от времето на войната? Чувствувам се като престъпник, макар че отивам просто да проверя и веднага се връщам.

– Питам ви аз, защо чичо ви Бартоломей тук си седи, ви питам, и продава лук и сладка тръстика продава на хайлазите, дето си мислят, че така чрез него ще направят пари ще направят, пък и рая ще видят? Защо, ви питам? Казвал съм, казал съм и пак ще кажа: защото такива като него са баш хората, такива са, а не келчовци като вас, дето рай им се прищяло. Ама вървете, вървете, трошетете си главите си трошетете, няма аз да ви разубеждавам, щом властта ви е опушила... А виж, там съмнение няма, знае си властта работата, знае си я...

Думите на продавача са бързи и затихващи, когато отива до склада да вади новите връзки лук и сладка тръстика – в магазина се носи мирис на дъждовни червеи и миналогодишни ябълки. Очите му бързо се въртят и сякаш са готови да изскочат като попови лъжички сред квадратните дуралуминиеви монети в дървената кутия. Очите му опипват клиентите, докосват като зелени връхчета на царица златния пръстен на ръката ми, плашат ме.

– Шину тиби?

Докато съобразя за какъв ме взема, отговарям на столичен жаргон:

– Ами, каквото върви...

– Как си с паяците? – бързо превключва той.

– Около четиридесет...

Не стигат, за сладка тръстика не стигат, но този сезон лукът повече върви, да знаеш. Ама тебе с тези маншети ще те помислят за беден южняк ще те помислят, а че може и за каналджия да те наемат – смее се пресипнало, докато записва нещо в голямата книга върху тезгяха – за каналджия в рая, като едното нищо може. Айде сега, дръж! Дръж лука и бягай да не изпуснеш самолета да не изпуснеш. Тичай, тичай, не ме гледай!... А ако стигнеш, много здраве от мене, ако стигнеш.

Такива са думите на продавача, когато вече излизам от магазина. Сигурен съм, че с нищо не съм се издал, но все пак съм твърде неспокоен.

Вървя по пътя, по черупката му от бели камъни, с тежкия сноп лук под мишница, а в джоба ми се търкалят няколко жалки кръгли мравки, които и за един Тюго-битер не стигат, но не ги изхвърлям – смешна

пестеливост, малък спомен от долната земя. Макар че – какъв спомен? Нали отивам просто да проверя и веднага се връщам?

Слънцето се е издигнало вече и е превърнало отровната слана в невинен стъклен прах, но ако продължава все така да се издига, ще изчезне зад плътната пелена от сиви облаци, застлали по-голямата част от небето. Чува се бученето на излитащи самолети. Знам, че летището е близо – веднага зад хълма – и колкото повече приближавам, усещам, че ръцете ми изстиват и краката ми треперят, но не забавям крачка. Споменът за предишното ми пътуване до Акад е като еластична пружина, стегната в гърдите ми, която пулсира и ме тласка да вървя...

Споменът като преследвач влита стъпките си в моите и постепенно ме принуждава да се подчиня на забавения му нощен ритъм, става все по-отчетлив и накрая се налага с коренно различната си стилистика, използвайки хитро единствения общ елемент: че и в него вървя и вървя, но в един съвсем различен свят, през един съвсем различен етап – може би минал, може би бъдещ, – различен, защото сега е нощ и стъпките ми сега затихват меко по асфалт, не по черупка от бели камъни, а асфалт, върху който неоновите реклами – повече от звездите в черното като асфалт небе – хвърлят хладни отблясъци; вървя по безкрайната Виа Нергал, но не към мистериите и нощните служби в зикуратите, не към повевтините барове и сергиите на шумните сукове, не като останалите от групата – разпръснати, преди да се съберат сутринта отново около кладенеца, забързани да прекарат една незабравима нощ, доколкото това бе възможно с някакви си трийсет мита – максимумът, разрешен на едnodневни екскурзианти от Иркала, – не като тях, а в противоположна посока, напредвам упорито към далечния номер 3113 с потен гръб и жадни очи, без да смея да взема такси – парите можеха да потрябват за друго; вървя и вървя към този добре запомнен адрес, където ще стоя след около три единични часа на третия етаж пред масивната врата с три месингови табелки, замрял в дълго и страхливо очакване, този адрес, от който след още три часа ще се отдалечавам обратно по безкрайната Виа Нергал с равномерната крачка, характерна за всеки иркалец, и ще си спомням как чак след третото позвъняване – споменът многозначително ще акцентува върху тази троичност, превръщайки я от случайност в магия или може би просто в невротичен тик, – как чак след него съм чул влаченето на чехли, щракане на резета и лицето на възрастна жена с двойна гуша в тясната пролука, което пита: шисрит огок? на някакъв птичи език, и как аз с подут от умора език съм казал само: Бианка... като молба и като въпрос съм повтарял само: Бианка?, как след ново и дълго

очакване накрая в хладния коридор и самата Бианка, същата и все пак различна – за толкова години съм успял да забравя колко е висока, – сега още по-слаба, по-прегръбена; прегръщаме се с миризмата на непознати цигари, прегръщаме се с Бианка, но без думи, сякаш не е кой знае какво, и не чак толкова години, и не тук в Акад – една неочаквана делничност, просто: влез, влез, и: ела да те запозная с мъжа ми – споменът услужливо ми го показва: излегнал се полугол в леглото, мургав, с плосък гръден кош и мазна, лъщяща кожа, виждам го с мрежичка на главата и черен туш около очите, виждам го да чете вестник, виждам и буквите, които ми напомнят следи от чайка по мокър пясък; Август, разбира се, че Август, много ми е приятно, Август, който лежи отпуснат и едва вдига поглед над страницата, без да се трогне особено от моята поява, а споменът вече бърза да ме изведе с фарт през разни стаи и антрета в хола заедно с Бианка, където след малко, сам, между стените, покрити с тежки килими, ще се сетя, че из огромния апартамент, планиран сякаш от сънен архитект или безумна пчела, се движеха и други хора, кимаша учтиво, безплътни и тихи, с които никои не ме запознава, но които изчезват след няколко неясни реплики, подхвърлени от Бианка, изчезват, послушни като домашни духове, зад плътните завеси, за да засилят натрапчивото усещане за магическа реалност и театър, и за невидими действия зад плътни завеси вместо врати; но това ще са по-късни съмнения, а сега за сега седим с Бианка върху възглавничките на пода, тя се извинява – за какво ли? – и пита за какво ставаше дума, макар всъщност да няма значение, казва Бианка, ти просто разказвай, разказвай, какво е положението там долу, при вас в Иркала; аз мърморя объркано, че нищо особено в Иркала, нормално е, както винаги в Иркала, какво да й разправам, тя и без това знае, а ако не си спомня, какво да й разправам, по-добре тя да говори, тук какво става, тук в Акад, вирам се напрегнато в нея, направо не мога да повярвам, че я виждам жива от плът и кръв, виждам я тук в Акад, чувам гърления й смях – едно време не се смееше така, ще си спомня по-късно, – чувам учудването й: защо съм мислел, че тук е по-особено, когато и това е свят като свят, както навсякъде другаде е в Акад, както навсякъде, и май иска да каже още нещо, но после замлъква, сянката или може би крилото на някакъв спомен преминава през светлокафявия ирис и лека-полека започваме да затъваме в едно неловко мълчание, а тя сигурно иска да пита за брат си; подхващам дума за брат й, мънкам мъгливо, как не съм го виждал често напоследък, но когато за последен път... но това „когато“ е прекъснато от пак същия смях, какви съм ги дрънкар, когато има повече от две години, откакто

той е тук, и аз мигам глупаво, не зная какво друго да кажа, освен: много се радвам, много се радвам, пукайки с пръсти, и от този момент нататък става нещо със звука, чува се само нейният глас, и дали ще почакам само за секунда да нахрани детето, и след като разбирам, че да, да, нейно е, тя вече е права и неразпознаваем гласът ми глухо изрича: честито! малко над нивото на коленете, и пак онзи смях, и пак: извини ме, а аз направо крещя: моля те, аз съм тука натрапника, аз би трябвало да се извинявам, изкрещявам го от някакви ужасни дълбини, последните ми думи, преди да остана в пълна тишина, сам, между стените, покрити с тежки килими, ниски мебели от непознато, тъжно и тъмно дърво, под високите тавани, сам, върху възглавничките на пода, втрещен в жълтия гардероб с изрисуван китайски дракон на вратите, сам, когато жената с двойна гуша – предполагам, майката на Август – прекосява хола, мърморейки си нещо под носа, сам, когато ме отминава като растение и изчезва зад завесата в съседното помещение, сам, гледан през някакъв кестеняв воал или опушено стъкло и в пълна тишина, влакнеста като памук, за да се подсили чувството за самота, чувството за статичност, от което споменът изтънява, става почти прозрачен за реалното ми вървене по черупката от бели камъни; и още една непредвидена цел: да избухне в старческото спокойствие на апартаента по-стряскащо контрапунктът от нахлуването на глутницата заедно с нахлуването на звуковата картина, изтъкана от блъскане по вратата, викове в коридора, неразбираеми ругатни, бързи заповеди и зловещ тропот на тежки ботуши, и аз се виждам как, без да се замисля, с автоматичността на професионален страхливек изчезвам в нишата до жълтия гардероб с китайски дракон, свивам се като ембрион в корема на страха и все още дори не треперя, когато нахълтват полицаите, все още объркан къде всъщност се развива действието, но скоро осъзнавам с възвръщането на зрението в страхливите ми очи, с възвръщането на слуха в страхливите ми уши, че не, това тук не е Иркала – униформите са други, няма ги и характерните ленти с пресечени чукове, носени от шурмоваците на Ерешкигал, приликата е единствено в лицата и ръцете – дълги и с тежки пестници, а също и в походката; приликата е и в начина, по който тършуват като големи гризачи и събарят на пода книги, дрехи, съдове, портрети и огледала: търсят, ровят, душат и стъкло хрущи под подковани токове, а всъщност приликата е и в лаещите гласове, често споменаващи името на Лугалбанда в отговор на истеричните вопли на майката на Август, накарана накрая да млъкне, блъсната в ръба на масата, обаче приликата е и когато отвеждат всичките обитатели на апартаента нанякъде и ето ги, преминават пред

скритите ми очи: майката на Август, стенеща с ръце на кръста, самият той в бяло кимоно и вече без мрежичка на главата, някакъв старец с проскубана брада и прозрачна капка, увиснала от върха на носа му, две възрастни дами, сигурно сестри, цветнокож младеж, сигурно ямаец, и мъж и жена с пергаментена кожа и неопределена възраст, хванати под ръка, като последна излиза Бианка, почти спокойна, скръстила ръце на гърди; тогава разбирам, че приликата е и в прадревния страх на безкрилата птица скелер пред манкуспиите от равнината, който бавно пъпли по гръбнака ми като стоновка и ме стиска, свит като фиба в моята ниша зад тежкия килим с влакннца, полепнали по дрехите ми и проникващи навсякъде, в това естествено скривалище до жълтия гардероб, учуден как ми се размина да не ме открият, когато се чува щракане на външната врата и ужасното подозрение, че полицаите се връщат сами, за да довършат спокойно започнатото, ме превръща в гипсова статуя; но в хола задъхана влиза Бианка, аз подавам глава и влиза Бианка, пуснали са я да си вземе детето, че не се знаело колко ще се забавят, а на тебе исках да ти кажа да не се притесняваш, извинявай, че така се получи, но ще ни поразпитат, ще дадем показания и ще ни пуснат, всичко това е – в отговор на моето защо, защо, защо? – заради брат й, който е един от ръководителите на организацията на Свободните и сега това ни докарва куп неприятности, но ти не се притеснявай, бъди сигурен, че и днес плъховете няма да измъкнат нищо, казва Бианка, нито от Август, нито от майка му, нито от наемателите, защото – бегла усмивка преминава по лицето й – всички всъщност толкова обичат брат ми; но защо, защо, нали тук уж е Акад?!, пак настоявам аз и се оказва: какво като е Акад, и тук има доста работи, които трябва да се променят, нали видях плъховете, почти като при вас долу, в Иркала, отговаря тя и изчезва зад завесата, и на сцената оставам аз, безмълвен, вцепенен, но тя бързо се връща с детето на ръце и вече ще тръгва, да не ги нервира излишно, а аз – усещам лекия гъдел на паниката, – аз какво да правя?, макар че мога да остана тук и да я чакам, предполагам, че до три двойни часа ще ни пуснат, а ако искам мога да се върна при своите в Иркала, все още има време да стигна, все още има много време до зората, избирай; Бианка е излязла и аз съм сам – избирай!, – а като всеки иркалец съм свикнал да правя каквото ми кажат, цял живот са ме учили единствено на това: да се подчинявам, да изпълнявам безпрекословно повели, заповеди, нареждания, указания, а сега, за първи път сега: избирай!, и паниката, която течеше на тънки струйки по вените ми, изведнъж ме залива с мръсната си пяна, и като животно, попаднало в капан, крещя: чакай!, и тичам, и отварям вратата,

тичам надолу по стълбите и викам: чакай!, тичам по осветената в кадмиево бяло улица и казвам: чакай!, тичам надолу и шепна: чакай!, но Бианка никъде я няма с детето на ръце, а минувачите с къдрави бради, лица като сребърни маски и голи глезени ме гледат с почуда; и аз млъквам, постепенно осъзнавайки, че не съм един от тях и постепенно навлизайки в темпо, вървя по безкрайната Виа Нергал, за да стигна с утрото до кладенеца, да стигна навреме за срещата, без да забавям равномерната крачка, характерна за всеки иркалец, вървя и вървя, и споменът за предишното ми пътуване до Акад най-после ме оставя да се изгубя в далечината...

Вече съм преминал хълма, а слънцето се е издигнало прекалено и е угаснало зад плътната пелена от сиви облаци. Влизам в летището с тежкия сноп лук под мишница. Плъзгащата се врата се затваря зад мен и като че ли ми отрязва пътя назад. Залата е огромна, пълна със стотици хора, повечето селяни. Неволно съм се приближил до някакво гише. Служителката е с брадавица под лявото око, гласът ѝ ме стряска:

– За къде?

– А?...

– За къде ще пътувате, ви питам?

За малко да ми се изплъзне от устата „за Акад“, но бързо съобразявам и казвам:

– За Кеш – без да съобразя, че вече пътят ми назад е действително отрязан.

Служителката ми подава формулярите, отпечатани на груба амбалажна хартия, които трябва да попълня. Дръпвам се настрани, намирам мастилница и перо и започвам да нанасям нужните данни автоматично, без да се замислям, както всеки иркалец го прави хиляди пъти в своя изпълнен с проверки и показания живот. Когато стигам до графата „Цел на пътуването“, спирам за миг и се оглеждам в едно от многото огледала по стените. Виждам се в старомодния сив костюм с маншети и снопа лук, подпрян до краката ми, и си задавам въпроса дали бих могъл да заблудя някого с този нелеп маскарад. Но вече е късно за колебания – ако се откажа сега и тръгна към изхода, ще бъда много по-подозрителен. Въздъхвам и декларирам: „С цел продажба на селскостопански продукт“. Перото ужасно драци по жилестата хартия – нокът на котка, ударена с камък.

Служителката бавно и подозрително изучава формулярите, накрая изръмжава:

– С колко валутни единици разполагате?

Кой знае какво ме накара да отговоря:

– С трийсет – макар че нямам и пукнат мит, нали дойдох „просто да проверя и веднага се връщам“.

Тя вече е записала „XXX“ с властния си почерк, а аз се изпотявам при мисълта какво ще стане, когато при проверката се разбере, че съм излъгал. Вървя като обречен на смърт към стаята за обискиране, но колкото и бавно да тътря крака и да се прегърбвам под тежестта на снопа лук, знам, че все някога ще стигна и ще стана жертва на собствената си непредвидливост.

Изведнъж до мен се приближава елегантен господин с кафяв костюм, късо подстригана, прошарена коса, модни мокасини и дипломатическо куфарче в ръка, който се навежда, просъсква нежно в ухото ми: „Глупак!“ и успява да набута нещо в джоба ми, а после веднага се изгубва из многоезичната тълпа.

Това беше баща ми.

Бъркам си в джоба и напипвам три монети. По формата безпогрешно разпознавам, че всяка е от по десет мита. Такъв е баща ми – винаги ми помага, когато знае, че върши нещо непозволено, за да имам възможност да стреша докрай и да изтърпя най-тежкото наказание; такъв е баща ми. Сигурно пак заминава на някой международен конгрес на ихтиолозите в Мелуха. „Благодаря ти, татко“, прошепвам аз и забързвам крачка. Вече няма и формална причина да се колебая, а времето тече. Остава половин единичен час до излитането на самолета.

След обискирането съм пред последната стъклена врата. Оттук натък е бетонната писта, по която пъплят вретеновидните туловища на джъмбоджетите. Веднага виждам този, който е за Акад или по-точно за Кеш, както трябва да се пише в документите. Той е най-близо, на някакви си трийсет гара и ясно се разчита синият надпис „Анзу“ над крилото, но по стълбата все още никой не се качва, а може би, което е по-лошото, всички са се качили. Мъча се да разблъскам многоглавата тълпа – главно селяни и пакистански семейства, натоварени с бохчи и изкорубени куфари, обградени от кордон полицаи с черни кожени дрехи, черни шлемове и лица, скрити под непробиваеми и непроницаеми маски, които с палки насочват множеството към двете автобусчета, вече претъпкани догоре, и не допускат някой да тръгне по пистата. Блъскам се, псувам, обхванат от общата истерия, и искам да разкъсам кордона и да стигна като Йона до кита.

Зад една от маските прозвучава топъл, познат глас: „Няма смисъл, братле. Свършени сте. Всички сте свършени“ и почти в същия миг

ръката в черна ръкавица стоварва палката по гърба ми, сякаш за да потвърди. Увисвам като капка, притиснат между телата, не толкова от болка, колкото от изненада.

Това беше Румбата, познах гласа му, макар от три години да не го бях чувал, откакто го изпратиха в трудов лагер. Но оттогава явно е постигнал доста, оттогава явно е напреднал – охрана на летището, не е шега работа. Радвам се за него, макар че ме удари, макар че каза: „Свършени сте“.

Изведнъж бентът е разкъсан и като сляпо стадо се понасяме напред без никой да знае всъщност накъде. А и накъде ли, накъде, когато полицаите, между които е и Румбата, умело се пренареждат и пречат на обежмялата тълпа да се насочи към стълбата на чакащия самолет за Акад.

След няколко удара с палка по гърба и в кръста успявам да се изплезна и тичам по пистата покрай хангарите. Забелязвам откреннатата врата на някакъв резервен изход, нахълтвам задъхан. Полумрак, втора врата, ескалатори, движещи се плоскости, полуетажи, звънци, викове, тропот на ботуши. Боже мой, само да изляза от тази вавилонска кула от метал и стъкло, непостоянни обеми и прецизни устройства за следене, само да изляза, да се върна у дома и никой да не знае, че съм бил за Акад, никой да не знае, да ме оставят на мира, а аз ще мълча, ще мълча, само да ме оставят...

Но милост няма. Мятам се из наклонените коридори, а във всяко разклонение изникват черни шлемове. Струва ми се, че се опитват да ме гласнат в някаква строго определена посока и вече усещам гърлото на изкусно подготвената мрежа за ловене на глупаци, дребни риби и южняци. Подпирам гръб, изтръпнал от болка, на облицованата с хладни плочки стена и се чудя накъде да търся спасение, когато вратата на един служебен асансьор се отваря пред мен.

– Насам, насам – вика ме някой отвътре.

Хвърлям се в кабината, потегляме.

Спасителят ми е пълен мъж на около петдесет години, плешив и изпотен. Досещам се, че той също бяга от полицаите и също е жертва като мен. Това, че е бил глупак като мен, ме озлобява, това, че е изпуснал самолета също като мен, ме изпълва с презрение, това, че има и друг, ме кара да повтарям:

– А аз, ако бях избързал, щях да се кача в автобуса и да стигна стълбата, ако бях избързал, щях да излетя. Ако бях избързал, ако бях избързал, ако бях... – повтарям аз с всяко издишване, защото не мога да дишам, ако не го повтарям.

– Самолетите за Акад излитат празни – казва отегчено Иаков и асансьорът спира.

Спътникът ми подава предпазливо глава, оглежда се и чак тогава излиза. Прави ми знак с ръка, излизам и аз.

– Това е северният край на кулата, трето ниво. Ще се опитаме да се измъкнем оттук.

Пропълзяваме под някакви гофрирани тръби, чува се глухият тътен на далечни мотори, дълбокото пшкане на заспало чудовище, мирисът на изгоряло месо.

– Спри, спри, върни се назад. Назад!

Блъска ме в гърдите, но успявам да видя тежкия сноп лук, светещ в полумрака, и до него сгърченото тяло. В съзнанието ми проблясва споменът за човека зад кофите сутринта, човекът, чиято глава не посмях да погледна.

– Какво беше това?

– Едно момче, май че южняк. Отиваше в Акад да продава лук. Даже не сладка тръстика, а някакъв си жалък лук. Изгорили са го с високо напрежение.

Прехапвам устни, бавно прокарам ръка по лицето си, за да превърна опасението си в увереност и пръстите ми действително казват: това е съвсем различен човек. Инстинктът за самосъхранение, съобразителността на гонено животно, решителността на последната възможност са ме изкарали от ролята на непохватен страхливец и това ме е спасило, а предишният персонаж е загинал, бил е изгорен с високо напрежение, излезнал е от играта твърде рано, както обикновено става с по-слабите в живота.

– Какво ще правим сега?

– Ще чакаме нощта, тогава може би изключват системата. Ако не ни открият дотогава, ще се опитаме да изпълим навън.

Седим върху гладко рендосани дъски и мълчим. Плешивият рови из джобовете си, а аз в едно закъсняло озарение виждам претърпаните автобусчета, нестигащи никога до стълбата, разделени от нея само със смешното разстояние от трийсет гара, виждам стълбата с цвят на слонова кост, която се отлепва от тялото на „Анзу“, виждам как той бавно потегля, набира скорост и се издига над бетонната писта, а после вътре съвсем отчетливо виждам хладния полумрак и празните като ограбени саркофази седалки, безупречната работа на климатичната инсталация и никой, никой по пътеката в средата, виждам вече добре и чувствам ясното острие на истината:

– Самолетите за Акад излитат празни...

– Но аз съм бил там – вяло протестирам аз.

Той пали цигара, а лицето му е все още потно: И аз съм бил там, всички сме били. Аз дори бижутерски магазин имам там. Ех, какво знаеш ти... Идвах си само да видя семейството.

– Но сега щеше да останеш там, нали? – гласи моята реплика.

– Знаем ли, но май и това си мислех – вади смачкан вестник от вътрешния си джоб. – Ето това ме подлъга – подава ми го с погнуса, сякаш е змия, – хванах се като последен южняк.

Добре ми е известно, ще е вчерашното извънредно издание след пресконференцията, но от ненужна учтивост го разтварям. Глътните букви от заглавието на първа страница веднага се набиват в очите: „КРАЙ НА БАСНОСЛОВНАТА ИЗМИСЛИЦА“, а отдолу се мъдрят подзаглавията: „Масова психоза или идеологическа бомба със закъснител? Митът за Акад – новото Елдорадо. Родната провинция Кеш, обявена за земен рай. Прекален патриотизъм или чуждопоклонничество? Категоричното мнение на учените. Някои изводи и мерки.“

– И преди отричаха Акад, но хората си вземаха билети за Кеш, а пътуваха всъщност до Акад. Нищо ново, всеки знаеше това – казвам аз, като смачквам вестника и го хвърлям на пода, покрит с каучукова настилка.

– Да, ама аз се хванах, като последен южняк се хванах. И ти си се хванал, и долу видя още колко други. Вярно е, преди на никой не му пукаше дали ще пътува до Кеш или до Акад, щом пристига на едно и също място, но сега нещата се промениха. Пусна се дори слух, че сега ще отменят полетите въобще. И аз като другите се изплаших и дойдох да проверя, а като видях, че все още може, реших да отлетя, сам да видя, сам да се убедя, че Акад съществува. Да не би пък изведнъж да излезе, че има някаква си провинция Кеш, да не би пък полетите вече да са действително до нея и разбрах, че има значение дали едно място е Акад или просто Кеш, защото ако го наричаш Кеш, дори да не е, току виж някой ден наистина се превърне. Изплаших се, хванах се и си мислех: само веднъж да стигна, само веднъж да стигна... Не ме гледай така. И ти това си си мислел, нали те чух какви ги говореше в асансьора, и другите долу това са си мислели, и тези, които утре ще дойдат за следващия полет, и другите в другиден, всички ще паднат в капана, а самолетите за Акад ще летят празни, както винаги досега. И знаеш ли защо? – Иаков прави драматична пауза, а аз най-после успявам да се сетя на кого ми прилича в момента. – Защото Акад не съществува. Не може току-така цяла

провинция Кеш да се измисли току-така, не може. И знаеш ли в такъв случай какви сме ние? Изменници, това сме ние, изменници, родоотстъпници, защото смятахме на пръсти да се измъкнем, но добре ни спипаха, това беше проверката и добре ни спипаха. Акад ни се прищяло... Тук ни е мястото, тук долу, в Иркала. Ама някой умник може да каже, че там сумата и народ си изкарва хляба, че там търговията добре върви и че оттам в родната Иркала валута носим – може и да каже, но какво от това? След като стана ясно, че съществуването на онова там заплашва сигурността на родната Иркала – още повече, че то не съществува, както стана от вчера ясно, – то, следователно, на нас тука ни е мястото.

Моят спасител се стареа да говори тихо и приглушеният му глас звучи между сандъците, скриващи металните тела на машини с човешки ръст – единственото нещо, което ми напомня къде се намираме всъщност, иначе имам чувство, че съм в зарзаватчийницата на чичо Бартоломей. Приликата между двамата е направо поразителна и с всяко следващо изречение все повече се засилва: добре познатият тон от дадзибао, каквото всеки иркалец е длъжен да прави поне веднъж седмично, шумерският маниер да повтаря думи и изрази, унизително робският напев, примесен с нотки на фалшив патриотизъм и просторечия, които заедно с ругатните по адрес на интелектуалците демонстрират близост до народа, всичко това, а също и преиграната самокритика, словесното самобичуване и самооплюване, неуместната разпаленост на третостепенни актьори от пошла мелодрама, бързо сменящите се настроения, бързо сменящите се позиции, защитавани с готови, удобни, взаимозаменяеми клишета, базгръбначната гъвкавост и откровената демагогия – всичко това, цялата тази мимикрия, превърната в сложно изкуство за оцеляване, се е просмукало дълбоко под кожата на всеки иркалец.

– Но аз съм бил там – казвам аз, колкото да кажа нещо, след като той е стъпкал угарката на пода и напрегнато се вслушва в обърканите шумове, идващи от далечни и близки коридори.

– Казах ти, и аз съм бил там и цял магазин имам. И други са били, но какво от това, че сме били, сега сме тук, нали? Акад не съществува и никога не е съществувал – отговаря той почти раздражен. – И най-важното доказателство е – познатата драматична пауза, – че никой иркалец не е останал там, никой. Ясно ли ти е?

– Това сигурно се дължи на носталгията – казвам аз, но думите са ми заглушени от тропот на ботуши.

– Да се махаме, ще ни открият тук.

Пропълзваме под някакви гофрирани тръби, чува се глухият тътен

на далечни мотори, дълбокото пъшкане на заспало чудовище, мирисът на изгоряло месо. Тежкият сноп лук сякаш свети в мрака, а до него сгърченото тяло. В съзнанието ми проблясва споменът за човека до кофите сутринта, чието лице не посмях да погледна. На въпроса ми какво е това Иаков отговаря:

– Едно момче, по маншетите си личи, че е южняк. Отиваше в Акад да продава лук. Горкият бедняк – даже не сладка тръстика, а лук. Изгорили са го с високо напрежение...

Прехапвам устни. Безпощадно ясно виждам, че това не е имитация, мулаж, мастилен облак след преследван октопод, опашка на гущер, някаква ненужна част от мен, отминал момент, смътен спомен или предишна роля. Не, това е бил съвсем различен човек от плът и кръв, загинал вместо мен – случаен факт, който ми дава възможност да продължа участието си с още няколко хода и да мъкна товара на смазващата отговорност за още някой, непознат, загинал вместо мен.

Провираме се напред между тръби, висящи кабели, сандъци и парчета стиропор в почти пълен мрак. Нещо като безшумен вик пронизва тялото ми, нещо като безболезнен електрошок преминава през мозъка ми. И тъй като се чуват изстрели, минава ми мисълта, че съм уцелен, но веднага е изместена от изумлението пред един нов вид зрение, което съм придобил неочаквано, без усилие и без болка.

Светло е, твърде светло е след почти пълния мрак. Виждам голямата зала с гишетата, наблюдавам някъде отгоре, сякаш съм над прозрачния покрив на стъклен аквариум. Жена ми е там долу, на дъното, с кожата яке върху тънката зелена рокля, разправя се със същата служителка с брадавица под лявото око, жестикулира, сочи някаква врата, служителката клати отрицателно глава, но звук не достига до мен, все едно съм зад шумоизолационно стъкло или пък наблюдавам много отдалече през оптическо устройство. Жена ми махва ядосано с ръка и се затичва към жълтата врата с черна табелка, един полицаи се опитва да я спре, но тя го блъска – нещо, което той не очаква – и се шмугва през служебния вход. Цялото видение е проблясък в мрака само за миг, дълъг колкото удар на сърце, колкото мигане на клепач, колкото безшумен вик или залитане напред.

Моят спътник ми помага да се изправя от пода, покрит с каучукова материя, да се отделя от малкото прозорче в него точно над залата с многото гешета. Разтривам натъртения си лакът и продължаваме напред. Провираме се напред между змии, висящи паяжини, сталагмити и парчета страх пред все по-близкото трополене на неумолимите демони

автомати с глинени лица, пред тежкото дишане на безопасните галли, изпратени от Ерешкигал, в почти пълен мрак.

Бижутерът е пред мен, отваря някакъв люк. Светлина, следва коридор без разклонения, без завои и врати – само две дълги стени, а в далечината сивото небе зад голям прозорец вместо четвърта стена. Тичаме без дъх натам, дърпаме металните скоби – „Спрете, свършени сте!“, – стъклената плоскост се отваря като крило навън – „Спрете!“, – под нас е ламариненият покрив на някакъв хангар, застлан с тънък слой предпролетен сняг – „Спрете!“, – продължава да вали от сивото небе и бели снежинки като цветове на цъфнали дървета тъкат тъничко одеяло върху вълнистата ламарина – „Спрете!“, – не е по-високо от десет стъпки и ние скачаме, а крилото над нас с трясък се затваря. Тичаме към ръба на покрива, оставяйки стъпки като рани по бялата покривка. На ръба се спираме, на три гара над бетонната писта долу, на някакво предпоследно възможно ниво между полицаите горе, застинали като черни птици зад кафеникавото стъкло и далечния студен бетон на пистата, някакво предпоследно ниво, от което не можеш да се върнеш назад и нагоре, а „напред“ вече не съществува, ниво на десет стъпки след живота и на три гара пред смъртта. Партньорът ми в тази игра без печеливша стратегия се запътва към средата на покрива, спира се там, пали цигара, смачква празното пакетче и го хвърля. Приближавам се до него, по главите ни падат снежинки.

– Ще ни унищожат ли?

– Сигурно. Ние сме изменници. Днес беше изпитанието и ние се провалихме – дърпа от цигарата, аз мълча, черните ни гледат отгоре. – Знаеш ли какво си мисля? Мисля си, че Акад не може да е раят. Раят трябва да е свършен, това и всеки неграмотен южняк ще ти го каже... Ти твърдиш, че си бил в Акад, аз също съм бил, даже магазин имам там, а и колко други са били и всички знаят, че в Акад не е така. Значи Акад не е раят – бижутерът говори бавно, сякаш му представлява огромна трудност или сякаш е прострелян. – И не това дори е най-лошото. Най-лошото е, че тук долу е Инферното и ние сме обречени вечно да останем в него. И не Акад, а всъщност ние не съществуваме, защото тук е долната земя, Иркала, страната на мъртвите. Акад е светът, а ние сме измислени, ние не съществуваме. На хората им е мъчно за техните мъртъвци и затова са измислили Иркала. И когато си спомнят за нас, ние отиваме в Акад. Но все едно е насън. Ние сме фантоми, дим над чужди спомени, ние сме мъртвите – дърпа с наслада дима от цигарата той. – И най-неоспоримото доказателство – сещаш се, нали – е, че след тези пътувания до

Акад никой иркалец не е останал там, никой.

Чак сега забелязвам, че има още много такива прозорци като този, от който скочихме, но все на същата височина и неотваряеми отвън.

– Ако сме мъртвите, как тогава ще ни убият? Ако не съществуваме, как тогава ще ни унищожат? – питам, не защото му вярвам, а просто да му покажа, че съм го слушал.

– Като заличат спомена за нас в Акад. Жрицата на черните Ерешкигал със сигурност знае как да го постигне – той е допушил вече последната си цигара. – А като си представя, че можеше да не се стига дотук, ако не се бяхме хванали като глупави южняци, ако по-рано се бяхме замислили защо никой иркалец не е останал там, никой...

– Може би все пак се дължи на носталгията – казвам аз, но думите ми са заглушени от тропота на десетки крака по ламаринения покрив.

Всички прозорци са отворени откъм летището и от тях като от срязани артерии се изсипват изплашени същества, сякаш този покрив е мрежата, към която е бил насочван от умели рибарски ръце обилният пасаж от объркани мерута, зеленки и сребристи ригове. Елегантни мъже с шлифери и меки шапки, сурови планинци с издълбани от бръчки лица, южняци с кръгли очи и кожени елечи, тъмнокожи синове на Мелуха с вълнени палта и сандали, пакистанци от Маган с фесове, бохчи и деца и нубийци с празни ръце, старици с пазарски торби и модерни жени с разноцветни коси скачат, падат, стават, блъскат се, тичат към нас в центъра на покрива като към спасители, хлъзгат се по вълнообразната ламарина, падат, стават, тъпчат се, докато накрая всички стоим в центъра, притиснати един до друг: хитони, кимона, костюми, голи рамене, изплашени тела, говорещи и нищо неказващи уста, мустаци и бръснати глави, татуировки, вратовръзки и потоци страх, страх, страх. Прозорците горе се захлопват и ни отрязват от света, от Акад, от Иркала, от летището. Зад тях като около арена в римски цирк стоят разкрячени и черни демоните на Ерешкигал с черни шлемове, безлики. Мисля си, че може би и Румбата е сред тях. Мисля си за човека зад кофите.

В ръката ми се вкопчва измръзнала ръка, а след нея между обградилите ме се появява жена ми – задъхана, разчорлена, изгубила е якето, само по зелена рокля.

– Добре, че те открих. Такава блъсканица, какъв ужас!

Прегръщам я, галя е по косата:

– Не трябваше да идваш. След малко тук ще се случи нещо лошо.

– Нищо, не ме е страх. Нали сме заедно.

Галя я по косата, притискам я към себе си, да я предпазя от

останалите:

– Не трябваше да оставяш Шамси сам.

– Не се безпокой, майка ми ще се погрижи за него.

На ръката ѝ над лакътя има драскотина. Става ми жал.

– Започва се – казва Иаков.

Виждам, че е напълно спокоен и държи на ръце едно дете, заспало от умора, независимо то големия шум и суматоха, което ми напомня Шамси.

– Започва се – повтаря Иаков.

Отначало не схващам за какво говори, но после забелязвам как по края на покрива снегът отстъпва с белотата си към жалката ни група в центъра. По края ламарината се е зачервила, а падащите снежинки не достигат до нея.

– Започва се, а аз все още се питам защо никой иркалец не е останал там, разбираш ли, никой – казва тихо Иаков, вперил поглед в далечината, а в очите му се четат мъдра тъга и възвишена тържественост, характерни за евреите в такива мигове.

Знам, че греши, като мисли, че никой, но е късно да го разубеждавам. Късно е да му разказвам за Бианка и брат ѝ. Яд ме е, че не научих повече за брат ѝ.

Снегът безропотно отстъпва.

Вече не си мисля за котката, която обикаляше около пилоната като ударена с камък, и за човека зад кофите, нито за южняка с тежкия сноп лук.

Мисля си за хората в центъра на ламаринения покрив. И сякаш неусетно започвам да се издигам нагоре и все по-нагоре и ги виждам как стават все по-дребни и по-дребни върху ламаринения покрив с топящия се сняг около тях – отначало като шарени кукли, после като коледни курабийки и накрая като мравки. Чак тогава излиза червеният надпис: „НОСТАЛГИЯ, режисьор Нор Урнаму“ и чак тогава чувам, че ридая беззвучно в мрака.

IX.1986

КРАЙ

© 1986 Валентин Тодоров

Източник: <http://sfbg.us>

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/880>]